

כ"ח שבט, תשע"ג, 8.2.2013

גיליון מס' 346

פרשת משפטים – שקלים

על ייחודיות אחדות ואחדות

מאת עדי הולצמן, קיבוץ מעלה גלבוע

בפרשת שקלים, אותה אנו קוראים השבת, מופיע ציווי יוצא דופן "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם... זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש" (שמות ל, יב-יג). מפשט הכתוב עולה כי איסוף הכסף בא כדי למנוע את הנגף העלול לפקוד את הנמנים בספירה.

בסופה של הפרשיה אנו שומעים על ניצולו של כסף המניין לצורך "עבודת אוהל מועד" לצד שימוש בכסף לזיכרון לפני ה' על שכיפרו בני ישראל על נפשותם. התורה אינה מפרטת לאיזו "עבודת אוהל מועד" משמשות מחציות השקל. אולי משום שאין בכך כל צורך, שהרי השימוש הוא מטרה משנית של איסוף הכסף. מטרתו העיקרית היא כפרת הנפש והצבת זיכרון על כפרה זו.

גבייתו של כסף זה משמעותה פדיון נפשו של כל יחיד בעם, והבאתו למשכן היא כחלק מכפרת המשכן על נפשו של כל יחיד. בדומה לכך כל אחד שחטא צריך היה להביא קרבן חטאת לבית המקדש כדי לכפר על נפשו.

נחמיה, ממנהיגי שיבת ציון, האיש שמכונן את השלטון, הבטחון וסדרי עבודת המקדש, מחוקק חוק על פיו יש לאסוף סכום מכל אדם לצורך עבודת בית ה': "והעמדנו עלינו מצוות לתת שלישית השקל בשנה לעבודת בית א-להינו" (נחמיה יא, לג). חוק זה זהה בשימושו להגדרה הכללית של ניצול כספי מחצית השקל שבפרשתנו, אולם הסכום נמוך מהסכום אותו קובעת הפרשה. ניתן לשער כי מצבם הכלכלי של עולי בבל לא איפשר הטלת מס גבוה על כל הציבור ולכן נחמיה קובע סכום נמוך מהתורה¹. בנוסף נחמיה מחייב כל אדם לתת סכום זה פעם בשנה. אפשר להציע כי יש בחוק זה קשר למניין העם, אותו עורך נחמיה פעמים², אולם נחמיה אינו מסתפק בגביית הכסף באופן כללי אלא מייעד אותו לשימושים קונקרטיים בעבודת בית ה': "ללחם המערכת ומנחת התמיד ולעולת התמיד.. ולחטאות לכפר על בני ישראל, וכל מלאכת בית א-להינו" (נחמיה יא, לד).

¹ מאבק העם הצועקים אל נחמיה על שיעבודם לעשירים יכול להוכיח עובדה זו ועיין עוד נחמיה פרק ה'.

² המנין בפרק ז משמש לקביעת ייחוס שבי ציון, ואילו כתוצאה מן המנין בפרק יא מטיל נחמיה על העם חובת התיישבות של נציגי העם בירושלים עשירית מן העם.

נחמיה משמר את עקרונות הציווי, אך מפרש אותו ומכניסו למסגרת ההלכה המתאימה לדורו. כולם נותנים כסף, הכסף מיועד לצרכים קבועים אך הרעיון עודנו עומד – סכום אחיד לכל העם שמשמש לעבודת בית ה'. כאן יוצר נחמיה אחידות בכל שכבות העם. הוא קובע סכום אחיד – אך נמוך, והוא מייעד אותו לצרכים מוגדרים מראש.

המשנה במסכת שקלים קובעת "באחד באדר משמעים על השקלים ועל הכלאים" (שקלים, א,א). מדוע משמעים על השקלים לפני ראש חודש אדר? על כך עונה הגמרא כי שקלים אלו צריכים להיאסף לצורך קורבנות הציבור, ועליהם להיות צבורים במקדש לפני ראש חודש ניסן, אז מתחילה שנה חדשה במניין השנים ויש להביא את הקורבנות מן הכסף החדש.

אם כך מעתה משמש הכסף רק עבור קורבנות ציבור. קורבנות הציבור הם הביטוי המשמעותי ביותר לאחדות העם. קורבנות אלו מובאים מכספו של כל העם, כסף זה נגבה בצורת מס קבוע מכל נפש, והקרובן עצמו מבטא את הקשר הלאומי העמוק בין העם לא-לוהיו.

ניתן לראות בהלכה זו סגירת מעגל לציווי בספר שמות. כפרת נפש היחיד כחלק מעם ישראל, המחייבת הבאת מחצית השקל, הופכת למס קבוע המתאים לכל נפש בזמן נחמיה, ויוצרת אחידות המבטאת את הרצון להתחשב בכל אחד וביכולותיו הכלכליות של העם כולו, ובכל זאת יוצרת שיתוף לצורך עבודת בית ה', ואילו במעגל הנוסף אחידות זו יוצרת אחדות כאשר המס מופנה אך ורק לביטוי של הקשר הציבורי הלאומי בין העם לקב"ה.

במעגלי חיינו הקהילתיים והלאומיים אנו נעים פעמים רבות במעגלים אלו – היחיד, הרצון לאחידות והאחדות היכולה להיווצר מכך. כח אלה יחד תלויים במטרה לשמה נפנה את משאבינו- הכלכליים והרוחניים.

עדי הולצמן, תושבת קיבוץ מעלה גלבוע. מלמדת תנ"ך בבית ספר שקד.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום unsubscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב amudim@kdati.org.il בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il